
Legal Monitoring i Ukraine

Rapport udarbejdet af Arne Stevns,
fhv. politimester, og Erik Merlung,
fhv. statsadvokat, vedr. sigtelsen
mod tidligere regeringsleder Julija
Tymosjenko for manddrab.

30. oktober 2013

Den Danske Helsinki-Komité for
Menneskerettigheder
Bredgade 36 B,
DK-1260 København K.
Tel. +45 3391 8118
main@helsinki-komiteen.dk
www.helsinkicommittee.dk

Om den straf, Julija Tymosjenko aktuelt afsoner.

Den tidligere ukrainske regeringsleder Julija Tymosjenko afsoner aktuelt den straf på 7 års fængsel for misbrug af sin stilling som regeringschef, som hun blev idømt den 11. oktober 2011. Den straffesag, der førte til denne strenge dom, er tidligere behandlet i flere rapporter udarbejdet af Den Danske Helsinki-Komite, således rapporter af 28. april 2011 og 12. august 2011, hvor der på en række punkter udtales stærk kritik af de omstændigheder, hvorunder sagen blev behandlet. Komiteen anser i det hele denne sag som politisk motiveret.

Under behandlingen af denne straffesag ved de ukrainske domstole var Tymosjenko varetægtsfængslet, og hun har i det hele indbragt en klage for Den Europæiske Menneskeretsdomstol (ECHR) over Ukraines påståede krænkelser af Den Europæiske Menneskeretskonvention (EMK) i forbindelse med straffesagen. ECHR har truffet en foreløbig afgørelse, hvori varetægtsfængslingen er kendt ulovlig og politisk motiveret, dvs. at den udgør en krænkelse af Menneskeretskonventionen. Domstolens afgørelse af, hvorvidt der også for så vidt angår Tymosjenkos andre klagepunkter foreligger krænkelser af konventionen, foreligger endnu ikke, men forventes inden for kortere tid.

Europarådets komité for retlige anliggender og menneskerettigheder har i en rapport af 28.5.2013 tilkendegivet, at de internationalt anerkendte principper for adskillelse af politisk og kriminel ansvarlighed anses for krænket i straffesagen mod Tymosjenko. Denne rapport fastslår ligeledes, at der i straffesagen ikke er tale om retfærdighedsudøvelse, men alene om det herskende flertals ønske om at ramme oppositionens ledere med straf for deres politiske handlinger, begået mens de havde regeringsmagten. Julija Tymosjenko anses for at være en politisk fange.

Den verserende ny sigtelse

Den ukrainske anklagemyndighed har i januar 2013 rejst ny sigtelser mod Julija Tymosjenko for underslæb og drab. En domfældelse for drab vil kunne føre til en dom på fængsel på livstid og dermed til en endelig udelukkelse af hende fra politisk virke.

Disse sigtelser må betragtes som fornyet forfølgelse og som den ukrainske regerings forsøg på en endelig politisk "uskadeliggørelse" af hende.

Hvad drejer denne højest overraskende og ildevarslende sigtelse sig om?

Den skrivelse af 18. januar 2013, hvor sigtelsen mod hende er formuleret, angiver begyndelsestidspunktet for hendes kriminelle gerninger som: *”omkring begyndelsen af 1996”*. Hun skulle på dette tidspunkt – sammen med daværende premierminister Pavlo Lazarenko – have besluttet, at Jevgenij Sjtjerban, et medlem af det ukrainske parlament, der virkede som forretningsmand i Donetsk regionen, skulle myrdes.

Videre anfører sigtelsen, at Lazarenko og Tymosjenko foranledigede, at der blev taget kontakt til, og senere skete betaling til de kriminelle personer, der skulle sørge for, at drabet blev begået. Sigelsen anfører, at Tymosjenkos motiv angiveligt var at udrydde en forretningskonkurrent, og at Lazarenkos motiv var at udrydde en politisk konkurrent. Drabet på Sjtjerban blev begået i Donetsk lufthavn den 3. november 1996, udført af en gruppe på flere gerningsmænd.

Man bemærker med forundring, at der er hengået 17 år fra den påståede kriminelle handling og til at myndighederne reagerer med en sigtelse mod Tymosjenko. Endvidere bemærkes det noget upræcise gerningstidspunkt.

Siden januar måned i år har anklagemyndigheden foretaget efterforskning i sagen ved indenretlige forhør ved en undersøgelsesret i Kiev. Den indenretlige efterforskning har siden januar 2013 bestået i afhøringer af en række af anklagemyndigheden indkaldte vidner, men dette har ikke frembragt megen oplysning, der forøger sigtelsens troværdighed eller relevans.

Fælles for alle vidneudsagn – bortset fra et vidne, Petro Kyrosjenko, hvorm nærmere nedenfor – er, at det, de forklarer om Tymosjenkos involvering i drabet, ikke beror på egne oplevelser/iagttagelser, men alene er noget, de har hørt fra anden side (såkaldt hear-say) eller noget, de har tænkt sig til, så at sige for egen regning.

Om det motiv til at medvirke i drabet, som sigtelsen mod Tymosjenko påstår (ønsket om at udrydde en forretningskonkurrent), har flere af vidnerne udtalt:

- 1) vidnet K, der sad i parlamentet for det samme politiske parti som den dræbte Sjtjerban: at Tymosjenko ikke havde noget motiv til at dræbe ham, at de ikke var fjender, men tværtimod at de kom sammen privat, og

2) vidnet T, der var forretningspartner med den dræbte Sjtjerban, at der ikke var nogen konflikter imellem hans og dræbtes forretningsforetagende og det af Tymosjenko ledede firma, og at der følgelig ikke var noget motiv for hende til at ønske Sjtjerban ryddet af vejen.

Vidnet Kyrosjenko tiltrækker sig særskilt interesse, bl.a. fordi han allerede i 2001 har afgivet sin forklaring til anklagemyndigheden i en sag om drabet på Sjtjerban og på daværende tidspunkt ikke forklarede noget, der kunne belaste Tymosjenko eller bringe hende i relation til drabet.

Dette vidne har nu i april 2013 som led i den aktuelle igangværende efterforskning været afhørt i undersøgelsesretten i en videokonference, der blev afholdt i det ukrainske konsulat i San Francisco, USA. Vidnet er bosiddende i USA. Hans nu afgivne forklaring er forskellig fra, hvad han forklarede i 2001, men langt mere interessant end det indholdsmæssige skift i forklaringen er følgende omstændigheder omkring afhøringen:

På et spørgsmål fra Tymosjenkos forsvarer om grunden til, at han nu har en anderledes forklaring på Tymosjenkos andel i drabet, siger han, at han ikke husker, hvad han forklarede i denne henseende i 2001. Og han siger, hvad angår en angivelig betaling af ½ mio. US dollars fra Lazarenko til de umiddelbare drabsmænds kontaktperson, hvorom han intet forklarede i 2001, at ingen dengang spurgte om dette.

Under vidnets forklaring via videolink på konsulatet i San Francisco var den ukrainske konsul til stede i lokalet, hvor vidneforklaringen fandt sted. Konsulen blandede sig i afhøringen, hvad der må betragtes som uacceptabelt.

Forsvarerens anmodning til retten om i videotransmissionen at vise hele det lokale, hvori afhøringen foregik, for nærmere at kunne se, hvem der evt. yderligere var til stede, blev af undersøgelsesdommeren besvaret med, at det ikke var muligt af tekniske årsager. Også dette, at det ikke kunne vises, om flere personer opholdt sig i lokalet på samme tid, må betragtes som uacceptabelt.

Julija Tymosjenko havde nægtet at deltage i samme videoafhøring fra det fængsel, hvor hun afsoner, hun havde tværtimod forlangt at være til stede i retssalen i Kiev. Hendes forsvarer protesterede over, at hun på trods af dette krav ikke var bragt til stede i retssalen. Dommeren afviste protesten. Dette kan utvivlsomt anses for en krænkelse af Tymosjenkos ret til fair trial, (jf. Menneskeretskonventionens artikel 6).

Endvidere ønskede Tymosjenkos forsvarer at stille spørgsmål til vidnet P.K. om vidnets egne kriminelle aktiviteter og om hans relationer til de kriminelle grupper, der var involveret i drabet – hvor flere af disse havde været de direkte gerningsmænd. Efter anklagemyndighedens protest nægtede dommeren at tillade, at disse spørgsmål blev stillet til vidnet.

Også dette forekommer henset til vidnets forklaring uacceptabelt og udgør en krænkelse af Tymosjenkos ret til fair trial, en retfærdig rettergang.

Retten nægtede endelig Tymosjenkos forsvarer at stille vidnet P.K. spørgsmål angående omstændighederne i forbindelse med vidnets ægtefælle. Denne havde siddet i varetægtsfængsel i Ukraine i 2½ måned forud for vidneafhøringen, men var pludselig blevet løsladt og givet tilladelse til at rejse hjem til USA. Da omstændighederne omkring ægtefællens fængsling og senere løsladelse er af den største interesse for en vurdering af, om vidnet har været udsat for pression fra anklagemyndighedens side, foreligger også her en klar krænkelse af Tymosjenkos ret til fair trial. Denne opfattelse næres yderligere af vidnets oplysning om, at han ca. et år forinden havde haft et møde i USA med repræsentanter for den øverste ukrainske anklagemyndighed.

Om undersøgelsesrettens behandling af sagen skal sluttelig anføres, at samtlige retsmøder er afholdt for åbne døre og med udstrakt transmission af mødernes forløb til omverdenen via massemedierne. I betragtning af, at det her drejer sig om retsmøder, der er led i en efterforskning af sagen, forekommer dette absurd og i klar strid med anerkendte standarder.

Der er ikke i undersøgelsesretten fremkommet beviser på Tymosjenkos skyld i drabet på Jevgenij Sjtjerban. Dette må undre så meget mere som at den ukrainske vicerigsadvokat Renat Kuzmin ved flere lejligheder har udtalt til offentligheden, at man havde sikre beviser for Tymosjenkos skyld i drabet på Jevgenij Sjtjerban. Også dette er en krænkelse af konventionens artikel 6.2 om antagelse af uskyld "Everyone charged with a criminal offence shall be presumed innocent until proved guilty according to law".

Man må afvente, hvorvidt disse beviser vil komme for dagen.

Men håndteringen af efterforskningen er uafklaret

Imidlertid har denne indenretlige efterforskning nu ligget stille siden maj måned i år, 2013. Der har ikke været afholdt retsmøder i sagen siden og anklagemyndigheden har ikke tilkendegivet eller løftet sløret for, hvad der videre skal ske.

Formålet med *efterforskning* i en straffesag er at skabe et videns-og bevismæssigt grundlag for, at anklagemyndigheden kan beslutte, om der skal rejses tiltale eller om man må opgive en sag.

Hvis den ukrainske anklagemyndighed i dette tilfælde blot lader tiden gå uden at træffe afgørelse om at rejse egentlig tiltale, har man anbragt det berygtede Damoklessværd over Tymosjenkos hoved. Også dette er i sig selv en krænkelse af hendes menneskeret (Den Europæiske Menneskeretskonvention artikel 6: rettergang inden for en rimelig frist).

Det er ikke tanken med ovenstående bemærkninger om forløbet af efterforskningen ved den ukrainske undersøgelsesret at udtale nogen mening om, hvorvidt efterforskningen sluttelig kan resultere i, at anklagemyndigheden finder grundlag for at rejse tiltale mod Tymosjenko for drab.